

A Comparison of Stakeholders' Attitudes in Architectural Heritage Restoration; the Case of Owners' and Cultural Heritage Experts' Opinions about Use Change of Yazd's Historical Houses to Residence

Zahra Rafiei

Ph.D. Candidate, Restoration and Revitalisation of Historic Buildings and Urban Fabrics, Faculty of Conservation and Restoration, Iran University of Art, Tehran, Iran

Alireza Razeghi, Ph.D.*

Associate Professor, Faculty of Conservation and Restoration, Iran University of Art, Tehran, Iran

Received: September 07, 2024

Revised: October 23, 2024

Accepted: November 04, 2024

(Pages: 117–136)

Zahra, Rafiei, and Alireza Razeghi. "A Comparison of Stakeholders' Attitudes in Architectural Heritage Restoration; the Case of Owners' and Cultural Heritage Experts' Opinions about Use Change of Yazd's Historical Houses to Residence". *Soffeh* 36, no. 3 (2026): 117–136.

DOI: <http://doi.org/10.48308/soffeh.2026.236822.1360>

Abstract:

Background and Objectives: Cultural heritage experts and their influence play a prominent role in the heritage's recognition and conservation, and hence the importance of their attitude. The present research, therefore, aims to compare the attitude of Yazd owners of historical houses whose properties turn into residence houses, with that of Cultural Heritage authorities.

Materials and Methods: This research is based on the grounded theory approach for qualitative attitude measurements, combined with

Keywords:

Stakeholder attitude, Revitalisation of architectural heritage, Historical houses of Yazd, House owners, Cultural heritage experts.

SOFFEH

Soffeh Journal, Shahid Beheshti University, Vol. 36, Issue 3, No. 114, 2026

P-ISSN: 1683-870X

*. Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

*. Corresponding Author Email Address: Razeghi@art.ac.ir

<http://doi.org/10.48308/soffeh.2026.236822.1360>

comparative comparisons, using semi-structured queries from owners of historical houses and the Cultural Heritage organisation experts.

Results and Conclusion: The findings revolve around six issues:

1. the definition of revitalisation;
2. the goal of and expectations from revitalisation;
3. the challenges of revitalisation;
4. the expected improvements;
5. the persons responsible; and
6. the suggested participatory system for revitalisation.

Results show that there are divergences in the three issues of 'definition', 'goals and expectations' and 'challenges'; and convergences in the other three, namely, 'expected improvements', 'persons responsible' and 'the participatory system'. Consequently, seven suggestions are made to improve the quality of the revitalisation process and reduce the conflict between stakeholders in revitalisation:

1. educating the owners;
2. applying a support mechanisms for capital return;
3. increasing the efficiency of the cultural heritage administration;
4. improving infrastructures historical fabrics;
5. supporting the presence of natives;
6. recognising duties of firstly the government and secondly the people;
7. the participation of involved institutions under the leadership of the Cultural Heritage organisation.

مقایسه تطبیقی نگرش ذی‌مدخلان در احیای میراث معماری؛ مورد پژوهی: نگرش «مالکان» و «کارشناسان میراث فرهنگی»، در فرایند احیای خانه‌های تاریخی شهر یزد، به کاربری اقامتی^۱

زهرا رفیعی^۲

علیرضا رازقی^۳

دریافت: ۱۷ شهریور ۱۴۰۳

بازبینی: ۲ آبان ۱۴۰۳

پذیرش: ۱۴ آبان ۱۴۰۳

(صفحه ۱۱۷ - ۱۳۶)

دانشیار دانشکده حفاظت و مرمت، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

رفیعی، زهرا، و علیرضا رازقی. «مقایسه تطبیقی نگرش ذی‌مدخلان در احیای میراث معماری؛ مورد پژوهی: نگرش «مالکان» و «کارشناسان میراث فرهنگی»، در فرایند احیای خانه‌های تاریخی شهر یزد، به کاربری اقامتی». فصلنامه علمی پژوهشی معماری و شهرسازی صنفه، سال ۳۶، شماره ۳ (۱۴۰۵): ۱۱۷-۱۳۶.
کلیدواژگان: نگرش ذی‌مدخلان، احیای میراث معماری، خانه‌های تاریخی یزد، مالکان، کارشناسان میراث فرهنگی.

چکیده

اهداف و پیشینه: ذی‌مدخلان میراث فرهنگی و روابط اجتماعی آنها نقش پررنگی در شناخت و حفاظت از میراث فرهنگی دارند. از این رو نگرش ایشان نیز در امر حفاظت مستقیماً اثر می‌گذارد. بر این اساس، هدف در پژوهش حاضر مقایسه تطبیقی نگرش «مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده به کاربری اقامتی در شهر یزد» و «کارشناسان میراث فرهنگی» به فرایند احیاست؛ به نحوی که با این مقایسه، اشتراک، و افتراق‌های نگرش این ذی‌مدخلان برای برنامه‌ریزی در احیا شناسایی شوند.

مواد و روش‌ها: این پژوهش با راهبرد نظری زمینه‌یابی به نگرش‌سنجی کیفی آمیخته با مقایسه تطبیقی با استفاده از پرسشگری نیمه‌ساختاریافته انجام شده است. در این مطالعه نگرش دو گروه از ذی‌مدخلان مد نظر است: مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده و کارشناسان اداره میراث فرهنگی.

نتایج و جمع‌بندی: یافته‌های این پژوهش مطابق با پرسش‌های طرح‌شده در ۶ محور اصلی به‌دست آمده است: (۱) تعریف احیا، (۲)

مقدمه

میراث فرهنگی منابع به‌ارث‌رسیده از نسل‌های گذشته و جزئی از اموال مشترک جامعه هستند. همه شهروندان جامعه به‌نوعی ذی‌مدخلان^۴ میراث فرهنگی‌اند و نقش فعالی در شناخت و حفاظت

۱. این مقاله برگرفته از پژوهش دوره دکتری نویسنده نخست در مبحث مطالعه نظری و عملی چالش‌های حفاظت و مرمت میراث معماری و شهری به راهنمایی نویسنده دوم در نیمسال نخست سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ در گروه مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی دانشکده حفاظت و مرمت دانشگاه هنر ایران است.

۲. دانشجوی دکتری مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی، دانشکده حفاظت و مرمت، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

reyhanerafeei96@gmail.com

۳. نویسنده مسئول

Razeghi@art.ac.ir

4. Stakeholders

پرسش تحقیق

– نگرش «مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده» به کاربری اقامتی شهر یزد و «کارشناسان میراث فرهنگی» مرتبط با فرایند احیا کدامند و ویژگی آنها در مقایسه با یکدیگر چگونه است؟

5. Attitude
6. revitalisation
7. B.L. Parmar, et al., "Stakeholder Theory: The State of the Art", *Academy of Management Annals*, vol. 4, no. 1 (2010): 405.
8. ICOMOS, *The Declaration of San Antonio* (San Antonio: ICOMOS, 1996).
9. INTACH, *Indian Charter*, 2004.
10. ICOMOS, *The Québec Declaration on the Preservation of the Spirit of Place*, 2008.
11. UNESCO, *Managing Disaster Risks for World Heritage*, 2010.
12. ICOMOS, *Lima Declaration*, 2010.
13. COMOS, *The Valletta Principles*, 2011.
14. ICOMOS, *The Paris Declaration on Heritage as a Driver of Development*, 2011.
15. UNESCO, *Recommendation on the Historic Urban Landscape*, 2011.
16. UNESCO, *Managing Cultural World Heritage*, 2013.
17. ICOMOS, *Florence Declaration*, 2014.
18. ICOMOS-IFLA, *Principles Concerning Rural Landscapes as Heritage*, 2017.

از آنها دارند. از این رو میراث فرهنگی به طور مداوم تحت تأثیر روابط اجتماعی است و در منازعه‌های اجتماعی مستمر در معرض خطر قرار می‌گیرد. بنابراین روابط اجتماعی ذی‌مدخلان تأثیر مستقیمی بر میراث فرهنگی و حفاظت از آن دارد و شناخت، مقایسه، و تحلیل این روابط اجتماعی برای حفاظت بهتر از آن ضروری به نظر می‌رسد.

«روان‌شناسی اجتماعی» حوزه‌ای علمی مربوط به تعامل انسانی، در جستجوی درک ماهیت و علل رفتار و افکار فرد در موقعیت اجتماعی است. همچنین یکی از محورهای اصلی حوزه روان‌شناسی اجتماعی «نگرش»^۵ است؛ چراکه نگرش‌ها حتی اگر همیشه در رفتار افراد منعکس نشوند، مستقیماً بر اندیشه آنها اثر می‌گذارند. در نتیجه ذیل روان‌شناسی اجتماعی می‌توان به تحلیل نگرش ذی‌مدخلان میراث فرهنگی پرداخت. بدین ترتیب با مقایسه و تحلیل نگرش ذی‌مدخلان می‌توان به نقش و تأثیر آنها بر حفاظت از میراث فرهنگی دست یافت.

حفاظت از میراث فرهنگی و بالخصوص میراث معماری به شیوه‌های مختلفی صورت می‌پذیرد. امروزه احیای بناهای تاریخی روشی مورد قبول و مؤثر در حفاظت از آنها در دنیاست. در اسناد بین‌المللی حفاظت به چگونگی اجرای این شیوه برای حفاظت هرچه بهتر از میراث معماری پرداخته شده است. در واقع در این روش با اعطای کاربری جدید و مناسب به بناهای تاریخی، از آنها حفاظت می‌شود. در ایران، به دلیل تعدد این بناها، احیا یکی از بهترین روش‌های حفاظت قلمداد شده است؛ مخصوصاً در خانه‌های تاریخی‌ای که با پذیرش کاربری جدید حیاتشان ادامه می‌یابد. این اقدامات بیشتر تحت تأثیر عملکرد مالکان این بناها و همچنین نظارت کارشناسان اداره میراث فرهنگی صورت می‌پذیرد. بنابراین دو گروه یادشده ذی‌مدخل در فرایند احیا در تعامل مستقیم با یکدیگرند و این تعامل به طور مستقیم بر روند احیا اثر می‌گذارد. در نتیجه با مقایسه تطبیقی و تحلیل نگرش آنها نسبت به یکدیگر می‌توان به مسائل پیرامون حفاظت و احیا دست یافت.

با توجه به آنچه گفته شد، هدف در پژوهش پیش رو مقایسه تطبیقی نگرش «مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده» به کاربری اقامتی در شهر یزد و «کارشناسان میراث فرهنگی» مرتبط با فرایند احیاست؛ به نحوی که با این

19. ICOMOS, *Salalah Guidelines*, 2017.

20. ICOMOS, *Delhi Declaration*, 2017.

21. ICOMOS, *European Quality Principles*, 2019.

22. ICOMOS, *Charter on the Built Heritage Skills in Europe*, 2020.

23. W.I. Thomas and Florian Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America: Monograph of an Immigrant Group* (Boston: Gorham Press, 1918).

24. R.T. LaPiere, "Attitudes vs Actions", *Social Forces*, vol. 13, no. 2 (1934): 230-237; A.W. Wicker, "Attitudes versus Actions: The Relationship of Verbal and Overt Behavioral Responses to Attitude Objects", *Journal of Social Issues*, vol. 25, no. 4 (1969): 41-78.

۲۵. صدیقه دلیلی دیدار و علیرضا رازقی، «نگرش‌های دسترس‌پذیر در حفاظت از مسجد جامع عتیق تهران بر مبنای نگرش‌سنجی از ذی‌مدخلان حفاظت»، نامه معماری و شهرسازی، دوره ۱۴، ش. ۳۳ (زمستان ۱۴۰۰): ۸۱.

26. Grounded Theory

۲۷. رابرت بارون و همکاران، *روان‌شناسی اجتماعی*، ترجمه یوسف کریمی (تهران: انتشارات روان، ۱۴۰۱).

رشته مستقل روان‌شناسی اجتماعی در اواخر دهه ۱۹۳۰ به مطالعات علمی رفتار انسان افزوده شد. همچنین در خلال دهه‌های ابتدایی قرن بیستم، مطالعه نگرش‌های افراد و گروه‌ها در علوم اجتماعی همچون روان‌شناسی اجتماعی با هدف شناخت و کنترل زندگی اجتماعی انسان قوت یافت.^{۲۳} این مطالعات با این فرض اولیه عمدتاً آزموده‌نشده آغاز گردیدند که پیش‌بینی رفتارها در موضوعی خاص از روی نگرش‌های سنجیده‌شده در باب همان موضوع امکان‌پذیر است. اما به‌خاطر عدم تطابق نتایج آزمایشگاهی با نتایج بسیاری از مطالعات میدانی معطوف به زندگی واقعی^{۲۴}، مطالعات نگرش‌ها تغییر جهت قابل‌توجهی در خلال سال‌های دهه ۱۹۶۰ یافتند و بر شناخت عمیق‌تر ماهیت رابطه نگرش - رفتار و نیز شناسایی دیگر مؤلفه‌های تأثیرگذار در این خصوص معطوف گردیدند.^{۲۵} بنابراین با اینکه سابقه علوم اجتماعی و به‌ویژه روان‌شناسی اجتماعی حدود یک سده است؛ اما از آنجاکه به روابط اجتماعی ذی‌مدخلان در حوزه حفاظت پرداخته نشده، از این علوم برای ارتقای حفاظت از میراث فرهنگی و به‌طور ویژه احیای میراث معماری کمتر استفاده شده است.

۲. روش پژوهش

این پژوهش مبتنی بر راهبرد نظری زمینه‌یابی^{۲۶} به نگرش‌سنجی کیفی آمیخته با مقایسه تطبیقی؛ با استفاده از پرسشگری نیمه‌ساختاریافته انجام شده است. پژوهشگران در روش زمینه‌یابی، از تعداد زیادی از افراد می‌خواهند که به پرسش‌هایی درباره نگرش و رفتار خود پاسخ بدهند.^{۲۷} زمینه‌یابی شناسایی و توصیف پدیده‌ها، نگرش‌های اصلی و هسته‌های مرکزی، فرایندهای اجتماعی و روان‌شناسی اجتماعی، و کنش‌واکنش‌های آنها را در گذرگاه‌های تغییر امکان‌پذیر می‌کند. به بیان دیگر، زمینه‌یابی امکان روشن کردن آنچه

مقایسه، اشتراک و افتراق‌های نگرش‌های این ذی‌مدخلان شناسایی و بستر مناسبی برای برنامه‌ریزی به‌منظور رفع مسائل و ارتقای کیفی فرایند احیا ایجاد شود.

۱. پیشینه پژوهش

کلمه «ذی‌مدخل» برای اولین بار در یک یادداشت داخلی در مؤسسه تحقیقاتی استنفورد در سال ۱۹۶۳ ظاهر شد. این اصطلاح برای به چالش کشیدن این مفهوم بود که ذی‌مدخلان تنها گروهی هستند که مدیریت باید به آنها پاسخ‌گو باشد.^{۲۸} اولین استفاده از اصطلاح «ذی‌مدخل» در حوزه حفاظت از میراث فرهنگی در بیانیه سن آنتونیو در باب اصالت امریکایی، مصوب ۱۹۹۶، قابل‌پیگیری است.

به باور شرکت‌کنندگان در سمپوزیوم، مفهوم مشارکت (نظری) جامعه محلی و ذی‌مدخلان باید قوی‌تر از چیزی که متن سند بر آن دلالت دارد باشد، به‌ترتیبی که آنها در همه فرایندها از ابتدا دخیل گردند.^{۲۹}

پس از این بیانیه، اصطلاح ذی‌مدخلان در تعدادی از اسناد بین‌المللی به کار رفته است: منشور ملی هند (INTACH)،^{۳۰} منشور کیک^{۳۱}، راهنمای مدیریت ریسک بلایای میراث جهانی^{۳۲}، بیانیه لیمّا^{۳۳}، اصول والتا^{۳۴}، بیانیه پاریس^{۳۵}، توصیه‌نامه مناظر شهری تاریخی^{۳۶}، راهنمای مدیریت میراث فرهنگی جهان^{۳۷}، بیانیه فلورانس^{۳۸}، اصول مربوط به مناظر روستایی^{۳۹}، راهنمای سالالا^{۴۰}، بیانیه دهلی^{۴۱}، اصول کیفیت اروپایی^{۴۲}، منشور پیوستگی مهارت‌های میراث فرهنگی اروپا^{۴۳}، ...

با توجه به پیشینه توجه به جایگاه ذی‌مدخل در اسناد بین‌المللی حفاظت، می‌توان دریافت که بررسی این موضوع سابقه زیادی ندارد. بنابراین به روابط اجتماعی این ذی‌مدخلان نیز چندان پرداخته نشده است. هرچند علوم مرتبط با این زمینه مانند روان‌شناسی اجتماعی سابقه بیشتری دارند.

چالش‌های موجود در فرایند احیا، پیشنهادها برای احیا، افراد موظف، و نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیاست. مجموعاً ۴۶ مصاحبه صورت پذیرفت. از بین واحدهای اقامتی شناسایی شده در بافت تاریخی شهر یزد که واجد تجربه احیا بودند، ۳۳ مالک رضایت خود را برای پاسخ‌گویی اعلام کردند. همچنین از بین کارشناسان اداره میراث فرهنگی شهر یزد، با ۱۳ کارشناس مصاحبه شد که سعی شد از بخش‌های مختلف اداره باشند.

شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات: پس از جمع‌آوری داده‌های میدانی و طبقه‌بندی آنها، تحلیل این داده‌های کیفی در نرم‌افزار MaxQDA صورت گرفت. بدین‌صورت که مطابق با هر پرسش، داده‌های حاصل از پاسخ‌ها کدگذاری و دسته‌بندی گردید و گروه‌ها و زیرگروه‌ها بر اساس تعداد دفعات تکرار قابل‌شناسایی شدند. از این طریق، داده‌های کیفی یادشده به‌صورت کمی ارزیابی و دسته‌بندی شد. این اقدام برای هر دو دسته ذی‌مدخل یعنی مالکان و کارشناسان به‌صورت جداگانه انجام پذیرفت و نتایج به‌دست‌آمده برای هر دو گروه با یکدیگر مقایسه شد. در نهایت تأثیر نگرش‌های این دو گروه ذی‌مدخل بر چگونگی مدیریت و برنامه‌ریزی فرایند احیا تحلیل شد.

۳. چارچوب نظری پژوهش

ابتدا باید دید «ذی‌مدخلان» در زمینه حفاظت از موارث فرهنگی چه جایگاهی دارند. بهترین منابع برای بررسی این جایگاه اسناد بین‌المللی حفاظت و مرمت هستند.

در راهنمای مدیریت ریسک بلایای میراث جهانی در باب کیستی ذی‌مدخلان در سطح ملی و بین‌المللی چنین آمده است: «احزاب دولتی (دولت‌های عضو) ذی‌مدخلان اصلی مسئول حمایت و مدیریت دارایی‌های میراث فرهنگی هستند».^{۲۹} در بیانیه پاریس در مورد نقش ذی‌مدخلان چنین گفته شده است: مردم محلی، جامعه مدنی، و مسئولان منتخب محلی و ملی

در جریان است و یا آنچه در حال رخ دادن است را فراهم می‌آورد.^{۲۸} این رویکرد را جامعه‌شناسان توسعه داده و آن را این‌گونه تعریف کرده‌اند: «نظریه‌ای که از داده‌ها به‌دست آمده، به‌طور سیستماتیک از طریق فرایند تحقیق جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل می‌شود». نظریه زمینه‌یابی بر استراتژی‌های استقرایی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها متمرکز است. این کار با مفاهیم انتزاعی و برای توضیح و درک داده‌ها شروع می‌شود. توسعه مسیر نظریه در رویکرد زمینه‌یابی با داده‌ها شروع و به پایان می‌رسد.^{۲۹}

روش مطالعه تطبیقی یا همان روش مقایسه‌ای که از علاقه انسان به مقایسه و تطبیق نشئت می‌گیرد، جایگاهی محوری در اندیشه بشری دارد و هسته روش‌شناختی علمی نیز هست. تحلیل تطبیقی در پژوهش‌های علوم اجتماعی نقش محوری دارد. با این روش می‌توان در پی فهم تشابهات و تفاوت بین پدیده‌های اجتماعی در فرهنگ‌ها و ملت‌های هم‌گرا و واگرا بود؛ تا با مقایسه پدیده‌های مشترک بین جوامع، با نگاه تطبیقی و افتراقی به شناسایی عمیق رفتارها و عملکردهای اجتماعی انسان‌ها پرداخت.^{۳۰}

بنابراین در پژوهش حاضر، برای احصای نگرش ذی‌مدخلان از روش زمینه‌یابی استفاده شده و با مقایسه تطبیقی نگرش‌های احصاشده به بررسی واگرایی و هم‌گرایی و همچنین شناخت اشتراک و افتراق‌های نگرش دو گروه ذی‌مدخل در احیا پرداخته شده است.

جامعه آماری پژوهش دو گروه از ذی‌مدخلان احیای میراث معماری یعنی مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده به کاربری اقامتی شهر تاریخی یزد (عرصه و حریم) و همچنین کارشناسان اداره میراث فرهنگی این شهر هستند. با توجه به رویکرد نظری زمینه‌یابی، ابزار این پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با طرح چند پرسش در مورد تعریف احیا، انگیزه و هدف از احیا،

۲۸. دلیلی دیدار و رازقی، «نگرش‌های دسترس‌پذیر در حفاظت از مسجد جامع عتیق تهران بر مبنای نگرش‌سنجی از ذی‌مدخلان حفاظت»، ۸۶.

29. Shahid N. Khan, "Qualitative Research Method: Grounded Theory", *International Journal of Business and Management*, vol. 9, no. 11 (2014): 224-233.

۳۰. حسین خنیفر و ناهید مسلمی، اصول و مبانی روش‌های تحقیق کیفی: رویکردی نوین و کاربردی، جلد ۱ (تهران: انتشارات نگاه دانش، ۱۴۰۳)، ۳۵۶.

31. UNESCO, *Managing Disaster Risks for World Heritage*, 2010.

نقش کلیدی در طراحی و کاربست میراث به‌منزله محرک توسعه دارند و از طریق آگاهی افزوده در مورد میراث، آنها مالک فرایند توسعه خواهند بود.^{۳۲}

در توصیه‌نامه مناظر شهری تاریخی آمده است:

ظرفیت‌سازی، به‌منظور پروردن شهری تاریخی و کاربست آن، باید درگیرکننده‌ی مدخلان اصلی با این فهرست باشد: جوامع، تصمیم‌گیران، متخصصان، و مدیران.^{۳۳}

در راهنمای مدیریت میراث فرهنگی جهانی در مورد ذی‌مدخلان اشاره شده است:

امروزه، با گسترش حوزه میراث، بازیگران و ذی‌مدخلان بسیار بیشتری در امر مدیریت آنها درگیر شده‌اند؛ بدین معنی که کارورزان حفاظتی نمی‌توانند به‌طور مستقل و بدون رجوع به دیگر ذی‌مدخلان عمل کنند.^{۳۴}

در اصول مربوط به مناظر روستایی در تشخیص ذی‌مدخلان آمده است:

تشخیص ذی‌مدخلان کلیدی مناظر روستایی شامل ساکنان روستا، جوامع محلی، بومی، و مهاجر با اتصال و تعلق به مکان‌ها و نقش آنها در شکل دادن و نگهداری مناظر، همچنین دانش آنها از شرایط طبیعی و محیطی، وقایع گذشته و حال، فرهنگ‌ها و سنت‌های محلی، راه‌حل‌های علمی و فنی آزموده‌شده و به کار گرفته‌شده در طول قرن‌هاست.^{۳۵}

در راهنمای سالالاً چنین آمده است:

ذی‌مدخلان از جوامع و گروه‌های محلی تا سازمان‌های بین‌المللی با گرایشی نسبت به محوطه، باید در جریان همه برنامه‌ها و اقدامات مدیریتی مرتبط با گرایش خود در محوطه قرار گیرند.^{۳۶}

در منشور پیوستگی مهارت‌های میراث فرهنگی اروپا ذی‌مدخلان چنین تعریف شده است:

میراث همه جا حاضر است و به همه شهروندان مربوط

می‌شود. همه ما ذی‌مدخل هستیم و نقش فعالی در حفاظت و مدیریت منابع موروثی، مادی، و ناملموس و همچنین ظرفیت تأثیرگذاری بر پیامد را داریم. همه ذی‌مدخلان برای شناخت، حفاظت و نگهداری، مشارکت، و استفاده از میراث به‌مثابه یک مال مشترک به مهارت‌ها و شایستگی‌هایی نیاز دارند. نقش‌ها و پویایی ذی‌مدخلان و مهارت‌ها و شایستگی‌های آنها بر کیفیت میراث فرهنگی به‌منزله یک منبع و مال عمومی اثر می‌گذارد ... میراث فرهنگی یک دغدغه مجزا برای کارشناسان و مسئولان نیست، بلکه محصول بحث اجتماعی میان بسیاری از ذی‌مدخلان است.^{۳۷}

با گذشت زمان و رفته‌رفته تعریف ذی‌مدخل در اسناد بین‌المللی حفاظت تکمیل و در آخرین سند از همه شهروندان با عنوان ذی‌مدخل یاد شده است. اما به‌طور ویژه بر تصمیم‌گیران، مدیران، متخصصان، و ساکنان تأکید شده است. از آنجاکه این ذی‌مدخلان به‌طور مداوم با فرایند حفاظت مرتبط هستند، روابط اجتماعی بین آنها اثر مستقیمی بر حفاظت میراث معماری دارد. در نتیجه بررسی و تحلیل این روابط به‌منظور احصای مسائل و مشکلات پیش روی حفاظت ضروری به نظر می‌رسد. روان‌شناسی اجتماعی و در ذیل آن مطالعه نگرش‌ها می‌تواند یکی از رویکردهای مناسب در این مسیر باشد.

روان‌شناسی اجتماعی که «مطالعه علمی عوامل شخصی و موقعیتی مؤثر بر رفتار اجتماعی فرد» تعریف می‌شود، فرایندهای شناختی و انگیزشی را در بر می‌گیرد که بر رفتار بین فردی در یک زمینه اجتماعی بزرگ‌تر تأثیر می‌گذارد.^{۳۸} رشته روان‌شناسی معمولاً «علم رفتار انسان» تعریف می‌شود و روان‌شناسی اجتماعی شاخه‌ای از این علم در مورد تعامل انسانی است. هدف اصلی علم ایجاد قوانین کلی از طریق مشاهده سیستماتیک است. برای روان‌شناس اجتماعی، چنین قوانینی به‌منظور توصیف و توضیح تعامل اجتماعی تدوین شده

32. ICOMOS, *The Paris Declaration on Heritage as a Driver of Development*, 2011.
33. UNESCO, *Recommendation on the Historic Urban Landscape*, 2011
34. UNESCO, *Managing Cultural World Heritage*, 2013.
35. ICOMOS-IFLA, *Principles Concerning Rural Landscapes as Heritage*, 2017.
36. ICOMOS, *Salalah Guidelines*, 2017.
37. CHARTER Consortium, *Who is not a stakeholder in cultural heritage*, (Brussels 2022).
38. K.G. Shaver, *Principles of Social Psychology* (New York: Psychology Press, 1987).
39. K.J. Gergen, "Social Psychology as History", *Journal of Personality and Social Psychology*, 26(2) (1973): 309-320.

۴۰. الیوت ارونسون، روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه حسین شکرکن (تهران: نشر رشد، ۱۴۰۱).

41. Shaver, *Principles of Social Psychology*.

۴۲. همان.

۴۳. بارون و همکاران، روان‌شناسی اجتماعی، ۱۸۶-۱۸۷.

44. E. Aronson, et al., *Social Psychology* (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010).

۴۵. سیدمحسن حبیبی و ملیحه مقصودی، مرمت شهری (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۴۰۱)، ۲۰.

۴۶. صندوق احیاء و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، سه رنگ احیا (تهران: صندوق احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۹۱)، ۴۹.

47. B. Plevoets and K. Van Cleempoel, "Adaptive Reuse as a Strategy Toward Conservation of Cultural Heritage: A Survey of 19th and 20th Century Theories", *Reinventing Architecture and Interiors: The Past, the Present and the Future*, 2012, 1-6.

48. D. Fisher-Gewirtzman, "Adaptive Reuse Architecture Documentation and Analysis", *Journal of Architectural Engineering Technology*, vol. 5, no. 3 (2016): 1000172.

است.^{۳۹} ارونسون هم این رشته را این‌گونه تعریف می‌کند: «روان‌شناسی اجتماعی عبارت است از: نفوذی که مردم بر عقاید یا رفتار دیگران دارند».^{۴۰} بارون و همکاران روان‌شناسی اجتماعی را حوزه‌ای علمی می‌دانند که در جستجوی درک ماهیت و علل رفتار و افکار فرد در موقعیت اجتماعی است. آنها می‌گویند «روان‌شناسی اجتماعی ماهیتاً علمی است؛ زیرا ارزش‌ها و روش‌هایی را به کار می‌بندد که در حوزه‌های علمی دیگر به کار می‌روند».^{۴۱}

نگرش نوع خاصی از باور است که اجزای احساسی و ارزیابی‌کننده دارد؛ در یک معنا نگرش ارزشیابی اندوخته‌شده خوب یا بدی از یک شیء یا مورد است. نتایج پژوهش‌های بسیاری نشان داده‌اند که نگرش‌ها می‌توانند برای معنا بخشیدن به دنیای اجتماعی به کار روند.^{۴۲} نگرش‌ها از همان نخستین روزهای تأسیس روان‌شناسی اجتماعی نقشی محوری در آن داشته‌اند. روان‌شناسان اجتماعی اصطلاح نگرش را برای اطلاق به ارزشیابی افراد از تقریباً هر جنبه‌ای از جهان اجتماعی به کار می‌برند. این روان‌شناسان به‌دلایل زیر مطالعه نگرش‌ها را محور اصلی حوزه کاری خود می‌دانند: نخست اینکه نگرش‌ها اندیشه‌های افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند، حتی اگر همیشه در رفتار آشکار آنها منعکس نشوند. درواقع شواهد فزاینده‌ای وجود دارد حاکی از آنکه نگرش‌ها، به‌منزله عامل ارزشیابی جهان اطراف، نماینده بسیاری از جنبه‌های بنیادی شناخت اجتماعی هستند. دوم، نگرش‌ها اغلب واقعاً بر رفتار افراد تأثیر می‌گذارند.^{۴۳} نگرش‌ها می‌توانند بر مبنای باورهای پدید آیند که به آنها نگرش‌های شناخت‌محور گفته می‌شود، و یا می‌توانند بر مبنای احساسات و ارزش‌ها شکل گیرند که نگرش‌های عواطف‌محور قلمداد می‌شوند.^{۴۴}

بر این اساس نگرش ذی‌مدخلان نسبت به حفاظت، ارزشیابی‌هایی است از وجوه مختلف گرایش‌های آنها، که

رفتارشان را نیز در این مسیر تحت تأثیر قرار می‌دهد. با بررسی و تحلیل آنها می‌توان به باورشان و تأثیر آنها بر حفاظت دست یافت. در احیا، به‌منزله یکی از روش‌های پذیرفته‌شده و متداول حفاظت، به‌دلیل استفاده از میراث معماری و چالش‌های آن، نقش و نگرش ذی‌مدخلان تأثیر پررنگی بر کیفیت حفاظت دارد.

احیا به معنای یگانگی بخشیدن به همه بخش‌های از میان‌رفته اثر یا سازمان فضایی است، به‌گونه‌ای که بتوان کلیتی که خدشه‌دار شده است را از نو ایجاد کرد.^{۴۵} احیا هنگامی پذیرفته است که موجب حفاظت و ارتقای ارزش‌های فرهنگی تاریخی و اشاعه فناوری‌های بومی اثر گردد یا از تخریب ارزش‌های فرهنگی تاریخی و معنوی اثر جلوگیری کند.^{۴۶} به‌طور کلی تغییر بناهای موجود برای کارکردهای جدید، پدیده تازه‌ای نیست؛ در گذشته بناهای با ایمنی بیشتر، برحسب نیاز و یا کارکردهای جدید، بدون هیچ سؤال یا مشکلی، تغییر و دگرگونی می‌یافته‌اند.^{۴۷}

اگرچه از ساختمان‌ها در طول تاریخ بارها استفاده مجدد شده است، اما امروزه به مداخلات معمارانه جدید به‌منزله روشی نو برای آوردن زندگی جدید به بافت تاریخی شهرهای موجود نگریسته می‌شود که ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی را بازتولید می‌کنند.^{۴۸} استفاده مجدد سازگار^{۴۹} نه تنها بیانگر فرایند دمیدن جانی تازه به سازه‌های موجود است، بلکه هدف آن حفظ ویژگی‌های ساختاری اولیه و بافت تاریخی سازه‌هاست. به‌ویژه هنگامی که ساختارهای تاریخی ناکارآمد می‌شوند، این رویکرد کارکردهای این ساختارها را، بر اساس اصول خاصی، بازتعریف و به‌روز می‌کند.^{۵۰} همچنین یک جانشین مناسب برای کاهش اتلاف انرژی است و می‌تواند با احیای مکان‌های دیدنی آشنا و دمیدن روح تازه‌ای به آنها، مزایای اجتماعی را به آنها اضافه کند.^{۵۱} مصرف انواع انرژی و مصالح در طول فرایند ساخت یک

49. Adaptive Re-use
50. D.B. Ergül, et al., "A Proposal for a Method to Calculate the Adaptive Reuse Potentials of Structures by Using Artificial Neural Networks", *A|Z ITU Journal of the Faculty of Architecture*, vol. 21, no. 2 (2024): 291-304.
51. L. Bianco, "Adaptive Re-Use of Historic Covered Markets: A Review of Selected Cases in European Capital Cities", *Heritage*, vol. 6, no. 2 (2023): 1089-1102.
52. B. Kahvecioğlu and S.A Selçuk, "Adaptive Reuse in the Realm of Architecture: Global Research Trends and Gaps for the Future Studies", *Sustainability*, vol. 15, no. 13 (2023): 9971.
53. ICOMOS, *The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments*, 1931.
54. ICOMOS, *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*, 1964.
55. ICOMOS, *Resolutions of the Symposium on the Introduction of Contemporary Architecture into Ancient Groups of Buildings at the 3rd ICOMOS General Assembly*, 1972.

«هنگامی که هرگونه تغییر استفاده یا عملکرد پیشنهاد شود، باید به همه الزامات حفاظتی و شرایط ایمنی با دقت توجه شود».^{۵۸} در بند ۸ منشور نیوزیلند آمده است:

حفاظت از مکان دارای ارزش میراث فرهنگی معمولاً با خدمت‌رسانی مکان با هدفی سودمند تسهیل می‌شود. از آنجاکه کاربری یک مکان به ارزش فرهنگی آن وابسته است، کاربری آن باید حفظ شود. در جایی که تغییر در کاربری طرح می‌شود، کاربری جدید باید با ارزش تاریخی فرهنگی مکان منطبق باشد.^{۵۹}

در ماده ۲ بیانیه پاریس بیان شده است:

انطباق عملکرد و کاربری جدید به میراث‌های موجود به‌جای کاربری ندادن به آنها و همچنین کمک به کاربران بناهای تاریخی برای تطبیق انتظاراتشان از استانداردهای زندگی مدرن.^{۶۰}

در بندهای ۹ و ۱۰ ماده ۱ (تعاریف) منشور بورا چنین آمده است:

انطباق به معنای تغییر یک مکان برای کاربری فعلی یا یک کاربری پیشنهادی است. کاربری به معنای عملکرد یک مکان است، از جمله فعالیت‌ها و اعمال مرسوم و متداولی که در آن محل رخ دهد و یا به آن مربوط باشد.^{۶۱}

مطابق آنچه گفته شد، در مبحث احیا تأکید ویژه‌ای بر کاربری شده است. استفاده از میراث معماری در عین داشتن مزایا، حفاظت را درگیر چالش‌هایی می‌کند، در این بین کاربران نقش ویژه‌ای دارند؛ در بناهای تاریخی با مالکیت خصوصی، مالکان اصلی‌ترین کاربران هستند که ارتباط مستقیم با کارشناسان اداره میراث فرهنگی در جایگاه مدیران، تصمیم‌گیران، و ناظران بر موارث فرهنگی دارند. به‌ویژه در کشور ما ایران که، به‌دلیل تعدد بناهای تاریخی، احیا و استفاده مجدد سازگار از بهترین روش‌های حفاظت محسوب می‌شود.

ساختمان جدید بیشتر است و همچنین میزان زباله تولیدشده در هنگام تخریب بناهای تاریخی می‌تواند باعث ایجاد بحران زیست‌محیطی شود.^{۵۲}

مفاد اسناد بین‌المللی حفاظت، مرتبط با مبحث احیا یا استفاده مجدد سازگار از بناهای تاریخی، به این شرح هستند که در اسناد آمده است. در بند ۱ منشور آتن قید شده است: بناهایی که تملک و سکونت تداوم حیاتشان را تضمین می‌کند، باید برای اهدافی استفاده شوند که به خصوصیت تاریخی یا هنری آنها احترام گذارد.^{۵۳}

در ماده ۵ منشور ونیز آمده است:

حفاظت از یادمان‌ها همواره با بهره‌گیری از آنها برای برخی اهداف مفید اجتماعی تسهیل می‌شود. این نوع بهره‌گیری اگرچه مطلوب است ولی نباید موجب دگرگونی در ترتیب و آرایش بنا یا تزئینات آن شود.^{۵۴}

در نتایج سومین مجمع عمومی/یکوموس آمده است:

احیای یادمان‌ها و مجموعه بناهای تاریخی با یافتن عملکردهای جدید برای آنها، مشروع و قابل‌توصیه است؛ اگر چنین عملکردهایی چه خارجی و چه داخلی به ساختار و شخصیت آنها به‌منزله موجودیتی کامل، تأثیر نگذارد.^{۵۵}

در اصول پیشنهادی منشور اپلتن گفته شده است:

یک ملک باید برای هدف اصلی آن استفاده شود. اگر این امکان‌پذیر نباشد، باید تلاش‌های معقولی برای عرضه یک کاربری سازگار که نیاز به حداقل تغییر را داشته باشد، انجام شود.^{۵۶}

در بخش دستورالعمل‌های منشور مکزیک آمده است:

انطباق و استفاده مجدد از ساختارهای بومی باید با احترام به یکپارچگی کالبد، شخصیت، و ظاهر بنا، همچنین انطباق با استانداردهای قابل قبول زندگی امروز انجام شود.^{۵۷}

در بند ۴ ماده ۱ منشور آبشار ویکتوریا بیان شده است:

۴. یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در بخش «روش تحقیق» بیان شد، مصاحبه‌شوندگان این پژوهش شامل دو گروه از ذی‌مدخلان یعنی مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده به کاربری اقامتی و کارشناسان اداره میراث فرهنگی شهر تاریخی یزد هستند. شهر

نگرش این دو گروه ذی‌مدخل نسبت به احیا و مقایسه تطبیقی نگرش آنها در این راستا، موجب ایجاد فرصت پرداختن به مسائل پیرامون این فرایند و برنامه‌ریزی برای ارتقای کیفی آن می‌شود.

جدول ۱. فراوانی کدهای نگرش مالکان و کارشناسان میراث فرهنگی نسبت به ۶ محور اصلی احیا، تدوین: نگارندگان.

۱. محور اصلی: تعریف احیا				
ردیف	نگرش مالکان	فراوانی	فراوانی	نگرش کارشناسان میراث فرهنگی
۱	بدون تعریف مستقیم و تعریف غیرمستقیم آنها معطوف به هدف از احیاست.	۹۴/۹۳٪	۵۰٪	اعطای کاربری به بنا با کمترین دخل و تصرف
۲	زنده کردن	۶/۰۶٪	۴۱/۶۶٪	جاری شدن جریان زندگی در بناها
۳	-	۰	۸/۳۳٪	سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری در ازای آن
۲. محور اصلی: هدف و توقع از احیا				
ردیف	نگرش مالکان	فراوانی	فراوانی	نگرش کارشناسان میراث فرهنگی
۱	بازگشت سرمایه و درآمدزایی	۲۵/۳۱٪	۳۸/۴۶٪	حفاظت
۲	حفاظت	۵۶/۲۶٪	۳۰/۷۶٪	ایجاد جریان زندگی
۳	انتقال حس خوب	۱۴/۰۶٪	۲۳/۰۷٪	بهبود معیشت مردم
۴	ابتدا با هدف زندگی و یا کاربری‌های دیگر؛ سپس تغییر رویه به رویه اقامتی	۹۳/۱۰٪	۶۹/۷٪	بازگشت سرمایه و درآمدزایی
۵	یادگیری	۴/۶۸٪	۰	-
۶	اشتغال‌زایی	۴/۶۸٪	۰	-
۷	برقراری ارتباط با دیگران	۴/۶۸٪	۰	-
۸	مشغولی بعد از بازنشستگی	۳/۱۲٪	۰	-
۳. محور اصلی: چالش‌های احیا				
ردیف	نگرش مالکان	فراوانی	فراوانی	نگرش کارشناسان میراث فرهنگی
۱	سخت‌گیری، مشکل آفرینی، و عدم کارایی اداره میراث فرهنگی	۹۳/۱۹٪	۶۶/۱۶٪	ضعف در وجود سکنه حفاظتگر ضعف در آگاهی از تفاوت بومگردی و هتل امتناع مردم در استفاده از مصالح سنتی ابهام در تعاریف و انگاره‌های ذهنی
۲	ضعف در ساماندهی بافت و زیرساخت‌هایش	۳۳/۱۳٪	۴۴/۱۴٪	توجه به ظواهر ابنیه تغییر الگوی اصیل معماری در بناها
۳	هزینه بالای مرمت و احیا	۷٪	۱۱/۱۱٪	انگیزه اصلی احیا کسب درآمد

حیث حایز اهمیت و مورد توجه است.

یافته‌های این پژوهش مطابق با پرسش‌هایی در مورد ابعاد مختلف احیا، در ۶ محور اصلی به‌دست آمده است که در «جدول ۱» برای هر دو گروه ذی‌مدخل مشاهده می‌شود:

ادامهٔ جدول ۱.

فراوانی کدهای نگرش مالکان و کارشناسان میراث فرهنگی نسبت به ۶ محور اصلی احیا، تدوین: نگارندگان.

تاریخی یزد مورخ ۱۸ تیرماه سال ۱۳۹۶ش در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسید. این شهر نمونهٔ بارز سکونتگاه سنتی انسانی و نمایانگر تعامل انسان و طبیعت در یک محیط کویری است؛ شهر یزد حاصل استفادهٔ بهینه و مدیریت هوشمندانه منابع محدود موجود در محیطی خشک^{۶۲} و از این

ضعف در تسهیلگری توسط ادارهٔ میراث فرهنگی	تبعض و سلیقه‌ای عمل کردن	مشکل آفرینی و عدم حمایت ادارهٔ میراث فرهنگی و ارگان‌های دولتی	۴	مشکلات سیاسی و عدم ورود توریست	۴
اختلاف بین ادارهٔ میراث فرهنگی و مردم	اعمال فشار اقتصادی از طرف اداره‌های میراث فرهنگی و شهرداری	ضعف در ساماندهی بافت و زیرساخت‌هایش	۵	ضعف در آموزش و فرهنگ‌سازی مردم	۵
بارگذاری بیش از ظرفیت بنا	خروج ساکنان بومی و حضور افراد غیربومی	عملکرد ضعیف شرکت‌های مشاور با هدف صرف درآمد	۸	ضعف در هماهنگی و تناسب نرخ	۶
هزینه بالای مرمت و احیا	اعطای مجوز بی‌رویهٔ اقامتی در بافت تاریخی	مشکل آفرینی ادارات اماکن، بهداشت، راهنمایی و رانندگی، بانک، و ...	۹	ضعف در مدیریت صحیح و یکپارچه	۷
مشکلات سیاسی	از بین رفتن میراث ناملموس بافت	مشکل آفرینی و عدم کارایی اداره شهرداری	۱۱	ضعف در حمایت و تشویق دولت	۸
بناهای رها شده	کمبود افراد متخصص مثل استادکار و بنا	تورم	۱۲	مشکل آفرینی و عدم کارایی اداره شهرداری	۱۱
نبود اعتبارات کافی	حذف اتباع از جامعه محلی	سختی مرمت	۱۳	ضعف در تبلیغ برای جذب توریست	۱۴
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	ضعف در تیلیج برای جذب توریست	۱۴	کمبود افراد متخصص مثل استادکار و بنا	۱۵
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	ضعف در توجیه اقتصادی	۱۶	ضعف در تخصص مسئولین	۱۷
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	ضعف در تخصص مسئولین	۱۷	ضعف در هماهنگی و کارایی صنف بومگردی و هتلداران	۱۸
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	ضعف در هماهنگی و کارایی صنف بومگردی و هتلداران	۱۸	خروج ساکنان بومی و حضور افراد غیر بومی	۱۹
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	خروج ساکنان بومی و حضور افراد غیر بومی	۱۹	ضعف در وجود نیروی کار	۲۰
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	ضعف در وجود نیروی کار	۲۰	تشویق مالکان صرفا به کاربری بومگردی	۲۱
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	تشویق مالکان صرفا به کاربری بومگردی	۲۱	وجود اقامتگاه‌های غیر مجاز	۲۲
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	وجود اقامتگاه‌های غیر مجاز	۲۲	مرمت غیر اصولی	۲۳
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	مرمت غیر اصولی	۲۳	مرمت با مصالح سنتی	۲۴
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	مرمت با مصالح سنتی	۲۴	عملکرد ضعیف شرکت‌های مشاور با هدف صرفا درآمد	۲۵
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	عملکرد ضعیف شرکت‌های مشاور با هدف صرفا درآمد	۲۵	کسب درآمد به عنوان انگیزه اصلی احیا	۲۶
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	کسب درآمد به عنوان انگیزه اصلی احیا	۲۶	عملکرد ضعیف صندوق احیا	۲۷
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	عملکرد ضعیف صندوق احیا	۲۷	پایزپرداخت وام پیش از راه اندازی	۲۸
حذف اتباع از جامعه محلی	حذف اتباع از جامعه محلی	پایزپرداخت وام پیش از راه اندازی	۲۸		

۱) تعریف احیا، ۲) هدف و توقع از احیا، ۳) چالش‌های احیا، ۴) پیشنهاد برای احیا، ۵) افراد موظف در احیا، و ۶) نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا. ذیل هر محور اصلی، کدهای احصاشده به‌ترتیب فراوانی طبقه‌بندی شده‌اند. فراوانی کدها در هر محور به درصد ذکر شده است.^{۶۱}

ادامهٔ جدول ۱.

فراوانی کدهای نگرش مالکان و کارشناسان میراث فرهنگی نسبت به ۶ محور اصلی احیا، تدوین: نگارندگان.

۴. محور اصلی: پیشنهاد برای احیا					
ردیف	نگرش مالکان	فراوانی	فراوانی	نگرش کارشناسان میراث فرهنگی	ردیف
۱	سیاست‌گذاری	۱	ساماندهی بافت و بهبود زیرساخت‌ها	۲۱٫۷۳٪	۱
		۲	حمایت ادارهٔ میراث فرهنگی از بومیان منطقه	۱۷٫۳۹٪	۲
		۳	تعیین تکلیف بناهای رها شده	۱۳٫۰۴٪	۳
		۴	تعریف یک طرح جامع برای بافت تاریخی	۱۳٫۰۴٪	۴
		۵	آسان‌تر کردن فرایند احیا	۸٫۶۹٪	۵
		۶	آموزش	۸٫۶۹٪	۶
		۷	حفاظت از جنبه‌های ناملموس	۴٫۳۴٪	۷
		۸	به‌روز کردن دانش متخصصان حوزهٔ مرمت و احیا	۴٫۳۴٪	۸
		۹	به‌کارگیری مسئولین معتمد	۴٫۳۴٪	۹
		۱۰	برقراری ارتباط با معتمدین محلات بافت تاریخی	۴٫۳۴٪	۱۰
۲	عملکرد مالک	۱	پیشنهاد نمی‌دهم احیا را به کاربری اقامتی	۲۴٫۰۷٪	۱
		۲	اقدام به مرمت و احیای خوب و صحیح	۲۴٫۰۷٪	۲
		۳	پیشنهاد می‌دهم احیا را به کاربری اقامتی	۱۱٫۱۱٪	۳
		۴	ورود به مسیر احیا به‌شرط علاقه	۷٫۴۰٪	۴
		۵	پیشنهاد می‌دهم احیا را برای سکونت و در کنارش فعالیت با کاربری بومگردی	۷٫۴۰٪	۵
		۶	صبور بودن در مسیر احیا	۵٫۵۵٪	۶
		۷	پیشنهاد می‌دهم برای غیر اقامتی	۳٫۷۰٪	۷
		۸	عدم نگاه سرمایه‌ای به احیا	۳٫۷۰٪	۸
		۹	برخورداری از مشاوره در زمینهٔ بهره‌برداری	۳٫۷۰٪	۹
		۱۰	ورود به مسیر احیا به‌شرط تمکن مالی	۳٫۷۰٪	۱۰
		۱۱	بررسی همسایگی‌ها قبل از ورود به مسیر احیا	۱٫۸۵٪	۱۱
		۱۲	احیا به‌شرط داشتن روابط در ادارات	۱٫۸۵٪	۱۲
		۱۳	رعایت صداقت در فرایند احیا	۱٫۸۵٪	۱۳

56. ICOMOS, *The Appleton Charter: For the Protection and Enhancement of the Built Environment*, 1983.

57. ICOMOS, *Charter on the Built Vernacular Heritage*, 1999.

58. ICOMOS, *Victoria Falls Declaration on Heritage and Society*, 2003.

احیاست (محور دوم). ۶/۰۶٪ از آنها احیا را «زنده کردن» تعریف کرده‌اند. این امر نشان می‌دهد مالکان تعریف روشنی از احیا در ذهن خود ندارند که این ناشی از آگاهی کم آنها در این زمینه است. در مقابل ۵۰٪ از کارشناسان احیا را «اعطای کاربری به بنا با کمترین دخل و تصرف» تعریف کرده‌اند که در این تعریف بیشتر حفاظت از جنبه‌های کالبدی مد نظر است. ۴۱/۶۶٪ از کارشناسان احیا را «جاری شدن جریان زندگی در بناها» تعریف کرده‌اند که حفاظت جنبه‌های ناملموس را هم در بر می‌گیرد. تنها ۸/۳۳٪ از کارشناسان احیا را برابر با «سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری در ازای آن» دانسته‌اند. در این محور مالکان و کارشناسان اتفاق نظر ندارند و با توجه به این

ادامه جدول ۱.

فراوانی کدهای نگرش مالکان و کارشناسان میراث فرهنگی نسبت به ۶ محور اصلی احیا، تدوین: نگارندگان.

۵. محور اصلی: افراد موظف در احیا				
ردیف	نگرش مالکان	فراوانی	فراوانی	نگرش کارشناسان میراث فرهنگی
۱	مردم با تشویق، حمایت و هدایت دولت	۴۰/۹۰٪	۳۰/۷۶٪	مردم با تشویق، حمایت و هدایت دولت
۲	حکومت و دولت	۳۶/۳۶٪	۳۰/۷۶٪	حکومت و دولت
۳	مردم و مالکان	۱۳/۶۳٪	۱۵/۳۸٪	اداره میراث فرهنگی
۴	بومیان منطقه	۹/۰۹٪	۱۵/۳۸٪	مردم و مالکان
-	-	۰	۷/۶۹٪	فضاهای عمومی وظیفه دولت و فضاهای خصوصی وظیفه مالک
۶. محور اصلی: نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا				
ردیف	نگرش مالکان	فراوانی	فراوانی	نگرش کارشناسان میراث فرهنگی
۱	همکاری بین ارگان‌های مرتبط با احیا؛ به رهبری اداره میراث فرهنگی	۳۳/۳۳٪	۴۵/۴۵٪	همکاری بین ارگان‌های مرتبط با احیا؛ به رهبری اداره میراث فرهنگی
۲	همکاری بین مالک، اداره میراث فرهنگی، و شهرداری	۳۰٪	۲۷/۲۷٪	همکاری بین اداره میراث فرهنگی و شهرداری
۳	اداره میراث فرهنگی	۱۳/۳۳٪	۹/۰۹٪	همکاری بین اداره میراث فرهنگی و معتمدین محل
۴	مالک	۱۰٪	۹/۰۹٪	همکاری بین اداره میراث فرهنگی، شهرداری، مشاور و مالک با مدیریت میراث فرهنگی
۵	همکاری بین اداره میراث فرهنگی و مالک	۳/۳۳٪	۹/۰۹٪	دولت و جامعه محلی
۶	همکاری بین مالک، متخصص مرمت، و متخصص گردشگری	۳/۳۳٪	۰	-
۷	همکاری بین ارگان‌های مرتبط با میراث فرهنگی با کمک آموزش عالی	۳/۳۳٪	۰	-
۸	همکاری بین مالک، معتمدین محل، افراد تحصیل کرده، اداره میراث فرهنگی، و شهرداری	۳/۳۳٪	۰	-

آمار به نظر می‌رسد در برنامه‌ریزی و مدیریت برای احیا باید نگاه ویژه‌ای به آموزش مالکان پیش از احیا داشت تا با آگاهی کافی وارد این فرایند شوند.

- در محور دوم یعنی «هدف و توقع از احیا»، از مالکان ۸ کد و از کارشناسان ۴ کد احصا شده که ۲ کد در بین آنها مشترک است. با توجه به اینکه کدهای احصاشده از مالکان ۲ برابر کارشناسان است، می‌توان نتیجه گرفت که برخلاف محور اول، در اینجا هدف و انگیزه از احیا برای مالکان نسبت به کارشناسان دغدغه مهم‌تری است.

در جایگاه نخست از نظر فراوانی، ۳۱/۲۵٪ از مالکان بازگشت سرمایه و درآمدزایی برایشان هدف و انگیزه اصلی بوده است و حفاظت با فراوانی ۲۶/۵۶٪ در رده دوم قرار دارد. در مقابل، کارشناسان در رده نخست از نظر فراوانی با ۳۸/۴۶٪ حفاظت و در رده بعد با ۳۰/۷۶٪ جریان زندگی را هدف و انگیزه اصلی از احیا گفته‌اند. کارشناسان هم کسب درآمد را هدف و انگیزه از احیا معرفی کرده‌اند، اما در آخرین رده و با فراوانی ۷/۶۹٪. حتی در محور سوم یعنی «چالش‌های احیاء» هم خواهیم گفت که کارشناسان، احیا با انگیزه مالی با فراوانی ۱۱/۱۱٪ را چالش در احیا دانسته‌اند، که این تقابل و تعارض مالکان و کارشناسان را در این مقوله نشان می‌دهد. این امر نشان می‌دهد انگیزه اصلی مالکان از احیا، دغدغه مالی است ولی این امر را کارشناسان به رسمیت نمی‌شناسند؛ پس این یکی از موارد تقابل و تعارض مالکان و کارشناسان است. کارشناسان بیشتر روی حفاظت تأکید دارند. مالکان هم از حفاظت با عنوان هدف و انگیزه در این رده دوم یاد کرده‌اند که این نشان‌دهنده آگاهی آنها از مقوله حفاظت است. بر این اساس لازم است در مدیریت و برنامه‌ریزی برای احیا، سازوکارهای حمایتی برای مالکان در نظر باشد تا بازگشت سرمایه روان‌تر صورت پذیرد. در این صورت مالکان بیشتر می‌توانند بر امر حفاظت تمرکز

59. ICOMOS, *New Zealand Charter: For the Conservation of Places of Cultural Heritage Value*, 2010.

60. ICOMOS, *The Paris Declaration: On Heritage as a Driver of Development*, 2011.

61. ICOMOS, *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*, 2013.

62. UNESCO World Heritage Centre, *Historic City of Yazd*.

کنند. در مقابل کارشناسان نیز باید بدانند در صورتی حفاظت در احیا به خوبی صورت می‌پذیرد که به بازگشت سرمایه منجر شود.

- در محور سوم یعنی «چالش‌های احیا» از مالکان ۲۸ کد و از کارشناسان ۱۶ کد احصا شده است که در بین آنها ۱۰ کد مشترک هست. در هر دو گروه بیشترین کد احصاشده متعلق به این محور است و این نشان می‌دهد چالش‌های احیا بخش اعظمی از نگرش این دو گروه ذی‌مدخل در مورد احیا را تشکیل داده است.

۱۹/۳۳٪ از مالکان در رده نخست اداره میراث فرهنگی و سخت‌گیری و مشکل‌آفرینی و عدم کارایی آن را چالش اصلی می‌دانند و ۱۳/۳۳٪ نیز در رده دوم عدم ساماندهی بافت و زیرساخت‌ها را چالش اصلی می‌دانند؛ که معتقدند مسئول اصلی این چالش هم اداره است. کارشناسان با فراوانی ۱۶/۶۶٪ عدم آگاهی و عدم فرهنگ‌سازی را چالش اصلی و در رده بعدی با ۱۴/۴۴٪ فراوانی از بین بردن اصالت بناها را چالش قلمداد می‌کنند. کارشناسان همانند مالکان به مشکل‌آفرینی اداره میراث فرهنگی اشاره کرده‌اند، اما با فراوانی کمتر. در مقابل مالکان هم به عدم آگاهی و فرهنگ‌سازی اشاره کرده‌اند، اما با فراوانی کمتر. اما بیشترین تفاوت فراوانی به کد مشترک نگاه سرمایه‌ای و کسب درآمدی به احیا تعلق می‌گیرد. کارشناسان با فراوانی ۱۱/۱۱٪ و مالکان با فراوانی ۰/۳۳٪ به آن اشاره کرده‌اند. نهایتاً با بررسی کدهای این محور در هر دو گروه می‌توان دریافت که نگرش‌های مالکان و کارشناسان در تقابل با یکدیگر است و هر گروه، بیشتر گروه دیگر را مسئول چالش‌ها می‌داند. در نتیجه مدیریت و برنامه‌ریزی باید به نحوی صورت پذیرد که با شناخت و رفع ضعف‌های اداره میراث فرهنگی، کارایی این اداره در فرایند احیا افزایش یابد و در مقابل با آموزش و فرهنگ‌سازی مالکان مشکلات ناشی از آگاهی کم

با درصد فراوانی خیلی بالاتر، مرمت خوب را در گرو داشتن طرح مرمت و احیای مناسب در نظر گرفته‌اند. همچنین آنها پیشنهاد دادند که آگاهی مالکان نسبت به احیا بالا رود و از طرفی مالکان پیشنهاد دادند احیا به کاربری اقامتی اتفاق نیفتد. این دو پیشنهاد با یکدیگر در ارتباط هستند. بدین گونه که مالکانی که تجربه احیا به کاربری اقامتی داشته‌اند آن را پیشنهاد نمی‌دهند؛ این امر نشان می‌دهد که آنها از قبل در مورد احیا به اندازه کافی آگاهی نداشته‌اند، وگرنه دست به انجام آن نمی‌زدند. در سیاست‌گذاری برای احیا، هر دو گروه در رده نخست ساماندهی و بهبود زیرساخت‌های بافت مد نظرشان بوده است. در رده دوم مالکان به حمایت از بومیان منطقه و کارشناسان به حفاظت از جنبه‌های ناملموس اشاره کرده‌اند که این دو پیشنهاد هم تا حدی با یکدیگر مرتبطند؛ زیرا حمایت از بومیان و عدم خروج آنها از بافت تاریخی تا حد زیادی منجر به حفاظت از جنبه‌های ناملموس می‌شود. به‌طور کلی می‌توان گفت نگرش مالکان و کارشناسان در این محور هم‌راستاست. با توجه به موارد یادشده، مانند محورهای قبل، به‌نظر می‌رسد در برنامه‌ریزی و مدیریت در فرایند احیا باید آموزش مالکان در دستور کار قرار گیرد. همچنین به بهبود زیرساخت‌های بافت تاریخی و حمایت از حضور بومیان نگاه ویژه‌ای شود.

– در محور پنجم یعنی «افراد موظف در احیا» ۴ کد از مالکان و ۵ کد از کارشناسان احصا شد که از بین آنها ۳ کد مشترک هستند. در رده نخست با فراوانی ۴۰/۹۰٪ مالکان احیا را وظیفه مردم می‌دانند منتها توأم با تشویق، حمایت، و هدایت دولت؛ و در رده دوم با فراوانی ۳۶/۳۶٪ آن را وظیفه حکومت و دولت می‌دانند. کارشناسان نیز با فراوانی ۳۰/۷۶٪ در رده نخست احیا را وظیفه بخش خصوصی با کمک دولت و در رده دوم با فراوانی ۳۰/۷۶٪ آن را وظیفه حکومت و دولت می‌دانند. نگرش‌های هر دو گروه در این محور کاملاً هم‌راستاست. اتفاق

آنها در فرایند احیا کاهش یابد.

– در محور چهارم یعنی «پیشنهاد برای احیا»، کدها در دو گروه قابل تفکیک هستند. یک گروه کدهایی را برای سیاست‌گذاری در فرایند احیا پیشنهاد داده و گروه دیگر پیشنهادهایی را برای بهبود عملکرد مالکان در این فرایند طرح کرده‌اند. از مالکان مجموعاً ۲۳ کد احصا شد که ۱۰ کد مربوط به پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری و ۱۳ کد مربوط به پیشنهادهایی برای بهبود عملکرد مالکان است. همچنین در این محور مجموعاً ۱۳ کد از کارشناسان احصا شد که ۱۰ کد مربوط به پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری و ۳ کد مربوط به پیشنهادهایی برای بهبود عملکرد مالکان است. در بین این کدها، ۶ کد مشترک وجود دارد. ۴ کد مشترک مربوط به پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری و ۲ کد مشترک مربوط به پیشنهادهایی برای بهبود عملکرد مالکان.

خود مالکان برای بهبود عملکرد مالکان در رده نخست با فراوانی ۲۴/۰۷٪ پیشنهاد برای احیا با کاربری اقامتی نداده‌اند و در کنار آن مرمت خوب و صبیح را با فراوانی ۲۴/۰۷٪ پیشنهاد داده‌اند. همچنین مالکان برای سیاست‌گذاری در احیا با فراوانی ۲۱/۷۳٪ ساماندهی بافت و بهبود زیرساخت‌ها و در رده دوم حمایت اداره میراث فرهنگی از بومیان منطقه را با فراوانی ۱۷/۳۹٪ پیشنهاد داده‌اند. کارشناسان برای بهبود عملکرد مالکان با فراوانی ۷۲/۷۲٪ داشتن طرح مرمت و احیای مناسب و در رده بعدی آگاهی نسبت به احیا را با فراوانی ۱۸/۱۸٪ پیشنهاد داده‌اند. همچنین برای سیاست‌گذاری در احیا با فراوانی ۳۰٪ فراهم کردن امکانات و بهبود زیرساخت‌های بافت و در رده دوم حفاظت از جنبه‌های ناملموس را با فراوانی ۱۵٪ پیشنهاد داده‌اند.

هر دو گروه در پیشنهادهای خود برای بهبود عملکرد مالکان، به مرمت خوب و درست اشاره کردند؛ البته کارشناسان

نظر بر این است که فرایند احیا هم وظیفه دولت است و هم مردم؛ اما دولت در جایگاه راهنما و راهبر، وظیفه سنگین تری دارد که این مورد باید در برنامه ریزی برای احیا مد نظر باشد. - در محور ششم یعنی «نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا»

از مالکان ۸ کد و از کارشناسان ۵ کد احصا شد که در بین آنها ۱ کد مشترک وجود دارد. مالکان در رده نخست با فراوانی ۳۳/۳۳٪ همکاری بین ارگان های مرتبط با احیا، به رهبری اداره میراث فرهنگی، و در رده بعدی با فراوانی ۳۰٪ همکاری بین

۱. محور اصلی: تعریف احیا				
ردیف	نگرش مشترک بین مالکان و کارشناسان	فراوانی مالکان	فراوانی کارشناسان	توضیحات
-	-	۰	۰	در این محور هیچ کد مشترکی وجود ندارد.
۲. محور اصلی: هدف و توقع از احیا				
ردیف	نگرش مشترک بین مالکان و کارشناسان	فراوانی مالکان	فراوانی کارشناسان	توضیحات
۱	بازگشت سرمایه و درآمدزایی	۳۱/۲۵٪	۷/۶۹٪	اختلاف فاحش فراوانی در این کد مشترک نشان می دهد که انگیزه اصلی مالکان از احیا مسائل مالی است ولی این امر را کارشناسان به رسمیت نمی شناسند.
۲	حفاظت	۲۶/۵۶٪	۳۸/۴۶٪	کارشناسان بیشتر از مالکان روی حفاظت تأکید دارند؛ البته تأکید مالکان روی حفاظت با عنوان هدف و انگیزه از احیا، نشان دهنده آگاهی آنها از مقوله حفاظت است.
۳. محور اصلی: چالش های احیا				
ردیف	نگرش مشترک بین مالکان و کارشناسان	فراوانی مالکان	فراوانی کارشناسان	توضیحات
۱	مشکل آفرینی و عدم حمایت اداره میراث فرهنگی و ارگان های دولتی	۲۷/۳۳٪	۱۰٪	فراوانی این کد برای مالکان از تجمیع فراوانی کدهای ردیف ۱، ۹، ۱۱ و محور اصلی سوم در «جدول ۱» به دست آمده است. اما برای کارشناسان در قالب یک کد در همان جدول موجود است.
۲	ضعف در ساماندهی بافت و زیرساخت هایش	۱۳/۳۳٪	۸/۸۸٪	از مقایسه فراوانی این کد برای مالکان و کارشناسان می توان نتیجه گرفت که مالکان بیش از کارشناسان معتقد به مشکل آفرینی و عدم حمایت ارگان های دولتی هستند. هرچند کارشناسان هم به آن اشاره کرده اند اما با فراوانی کمتر.
۳	هزینه بالای مرمت و احیا	۷٪	۴/۴۴٪	کارشناسان کمی بیشتر از مالکان ضعف در زیرساخت ها را چالش معرفی کرده اند.
۴	مشکلات سیاسی	۵/۶۶٪	۳/۳۳٪	هر دو گروه مالکان و کارشناسان تقریباً به یک اندازه این کد را چالش دانسته اند.
۵	ضعف در آموزش و فرهنگ سازی مردم	۵/۲۶٪	۱۶/۶۶٪	هر دو گروه مالکان و کارشناسان تقریباً به یک اندازه این کد را چالش قلمداد کرده اند.
۶	اعطای مجوز بی رویه اقامتی در بافت تاریخی	۵٪	۳/۳۳٪	کارشناسان نسبت به مالکان ضعف در آموزش و فرهنگ سازی را چالش جدی تری دانسته اند.
۷	کمبود افراد متخصص مثل استادکار و بنا	۳٪	۲/۲۲٪	هر دو گروه مالکان و کارشناسان تقریباً به یک اندازه این کد را چالش دانسته اند.
۸	خروج ساکنان بومی و حضور افراد غریبومی	۱٪	۵/۵۵٪	کارشناسان بیشتر از مالکان خروج ساکنان بومی را چالش قلمداد کرده اند.
۹	عملکرد ضعیف شرکت های مشاور یا هدف صرف درآمد	۰/۶۶٪	۴/۴۴٪	کارشناسان کمی بیشتر از مالکان ضعف شرکت های مشاور را چالش دانسته اند.
۱۰	کسب درآمد انگیزه اصلی احیا	۰/۳۳٪	۱۱/۱۱٪	احیا با هدف کسب درآمد از نگاه کارشناسان یک چالش است؛ در صورتی که تنها یک نفر از مالکان آن را چالش دانسته است.

جدول ۲. مقایسه فراوانی کدهای مشترک بین نگرش مالکان و کارشناسان نسبت به ۶ محور اصلی احیا، تدوین: نگارندگان.

مالک، اداره میراث فرهنگی، و شهرداری را پیشنهاد داده‌اند. کارشناسان با فراوانی ۴۵/۴۵٪ در رده نخست همکاری بین ارگان‌های مرتبط با احیا، به رهبری اداره میراث فرهنگی و در رده بعدی با فراوانی ۲۷/۲۷٪ درصد همکاری بین اداره میراث فرهنگی و شهرداری را پیشنهاد داده‌اند که نگرش هر دو گروه همسوست. اتفاق آرا بیشتر بر این است که مشارکت در فرایند احیا باید رهبری شود و بهتر است این رهبری با اداره میراث فرهنگی باشد و مشارکت ارگان‌های دخیل در این فرایند را اداره میراث فرهنگی هماهنگ کند.

طبق «جدول ۲» مجموعاً ۲۲ کد مشترک بین مالکان و کارشناسان احصا شده است. در محور اول یعنی «تعریف احیا» کد مشترکی نیست. در محور دوم یعنی «هدف و توقع از احیا» ۲ کد مشترک، در محور سوم یعنی «چالش‌های احیا» ۱۰ کد مشترک، در محور چهارم یعنی «پیشنهاد برای احیا» ۶ کد مشترک، در محور پنجم یعنی «افراد موظف در احیا» ۳ کد مشترک، و در محور ششم یعنی «نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا» ۱ کد مشترک وجود دارد. بیشترین کد مشترک را در «چالش‌های احیا» و کمترین کد مشترک را در «تعریف احیا» شاهد هستیم.

۴. محور اصلی: پیشنهاد برای احیا				
ردیف	نگرش مشترک بین مالکان و کارشناسان	فراوانی مالکان	فراوانی کارشناسان	توضیحات
۱	ساماندهی یافت و بهبود زیرساخت‌ها	۲۱/۷۳٪	۳۰٪	کارشناسان بیشتر از مالکان این کد را برای سیاست‌گذاری پیشنهاد داده‌اند.
	حفاظت از جنبه‌های ناملموس	۴/۳۴٪	۱۵٪	کارشناسان بیشتر از مالکان به حفاظت از جنبه‌های ناملموس توجه داشته و برای سیاست‌گذاری پیشنهاد داده‌اند.
	تعیین تکلیف بناهای رهاشده	۱۳/۰۴٪	۱۰٪	هر دو گروه مالکان و کارشناسان تقریباً به یک اندازه تعیین تکلیف بناهای رهاشده را پیشنهاد داده‌اند.
	آموزش	۸/۶۹٪	۵٪	مالکان بیشتر از کارشناسان به مقوله آموزش در سیاست‌گذاری اشاره کرده‌اند.
۲	اقدام به مرمت خوب و صحیح	۲۴/۰۷٪	۷۲/۷۲٪	کارشناسان بسیار بیشتر از مالکان اقدام به مرمت خوب و صحیح را به مالکان پیشنهاد داده‌اند.
	رعایت صداقت در فرایند احیا	۱/۸۵٪	۹/۰۹٪	کارشناسان بیشتر از مالکان این کد را برای سیاست‌گذاری پیشنهاد داده‌اند.
۵. محور اصلی: افراد موظف در احیا				
ردیف	نگرش مشترک بین مالکان و کارشناسان	فراوانی مالکان	فراوانی کارشناسان	توضیحات
۱	مردم با تشویق، حمایت و هدایت دولت	۴۰/۹۰٪	۳۰/۷۶٪	مالکان بیشتر از کارشناسان این کد را برای افراد موظف تعریف کرده‌اند.
۲	حکومت و دولت	۳۶/۳۶٪	۳۰/۷۶٪	مالکان کمی بیشتر از کارشناسان این کد را برای افراد موظف معرفی کرده‌اند.
۳	مردم و مالکان	۱۳/۶۳٪	۱۰٪	هر دو گروه مالکان و کارشناسان تقریباً به یک اندازه این کد را برای افراد موظف معرفی کرده‌اند.
۶. محور اصلی: نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا				
ردیف	نگرش مشترک بین مالکان و کارشناسان	فراوانی مالکان	فراوانی کارشناسان	توضیحات
۱	همکاری بین ارگان‌های مرتبط با احیا، به رهبری اداره میراث فرهنگی	۳۳/۳۳٪	۴۵/۴۵٪	کارشناسان بیشتر از مالکان این نظام مشارکتی را پیشنهاد داده‌اند.

ادامه جدول ۲.

مقایسه فراوانی کدهای مشترک بین نگرش مالکان و کارشناسان نسبت به ۶ محور اصلی احیا، تدوین: نگارندگان.

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این پژوهش به مقایسه تطبیقی نگرش ذی‌مدخلان در احیای میراث معماری، برای برنامه‌ریزی در احیا به‌منظور رفع مسائل و ارتقای کیفی این فرایند، مبتنی بر راهبرد نظری زمینه‌یابی به نگرش‌سنجی کیفی آمیخته با مقایسه تطبیقی پرداخته شد و این کار با استفاده از پرسشگری نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت. دو گروه از ذی‌مدخلان در این پژوهش مد نظر بوده‌اند؛ یعنی مالکان خانه‌های تاریخی احیاشده به کاربری اقامتی و کارشناسان اداره میراث فرهنگی.

یافته‌های این پژوهش مطابق با پرسش‌های طرح‌شده در ۶ محور اصلی به‌دست آمده است:

– در محور اول «تعریف احیا»، درصد بالایی از مالکان تعریف مستقیمی از احیا ندارند و در مقابل همه کارشناسان آن را تعریف کرده‌اند. بدین ترتیب در این محور واگرایی در نگرش‌های دو گروه ذی‌مدخل قابل مشاهده است. با توجه به آمار به‌دست آمده، به‌نظر می‌رسد در برنامه‌ریزی و مدیریت برای احیا باید نگاه ویژه‌ای به آموزش مالکان پیش از احیا داشت تا با آگاهی کافی وارد این فرایند شوند.

– در محور دوم «هدف و توقع از احیا»، مطابق با کدهای احصاشده، انگیزه اصلی مالکان مالی است. ولی این امر را کارشناسان به رسمیت نمی‌شناسند. حتی کارشناسان احیا با انگیزه مالی را چالش قلمداد کرده‌اند، که این تقابل آراء، واگرایی در نگرش مالکان و کارشناسان در این محور را نشان می‌دهد. بر این اساس لازم است در مدیریت و برنامه‌ریزی برای احیا سازوکارهای حمایتی برای مالکان در نظر گرفته شود تا بازگشت سرمایه با سهولت بیشتری صورت پذیرد. در این صورت مالکان بیشتر می‌توانند بر امر حفاظت تمرکز کنند. در مقابل کارشناسان نیز باید در نظر داشته باشند که در فرایند احیا، در صورتی حفاظت به‌خوبی صورت می‌پذیرد که احیا به

بازگشت سرمایه منجر شود.

– محور سوم «چالش‌های احیا»، بخش اعظمی از نگرش هر دو گروه ذی‌مدخل را تشکیل داده است. با بررسی کدهای این محور در هر دو گروه می‌توان دریافت که نگرش مالکان و کارشناسان در تقابل با یکدیگر است و هر گروه، گروه دیگر را مسئول چالش‌ها می‌داند. مطابق با آمار به‌دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که در مدیریت و برنامه‌ریزی برای احیا باید کارایی اداره میراث فرهنگی با شناخت و رفع ضعف‌های این اداره، افزایش یابد و در مقابل با آموزش و فرهنگ‌سازی مالکان مشکلات ناشی از آگاهی کم آنها در فرایند احیا کاهش یابد.

– در محور چهارم «پیشنهاد برای احیا»، کدها در دو گروه «سیاست‌گذاری در احیا» و «بهبود عملکرد مالکان در احیا» قابل تفکیکند. به‌طور کلی می‌توان گفت نگرش‌های مالکان و کارشناسان در هر دو گروه این محور همسو و هم‌گراست. با توجه به آمار به‌دست آمده و موارد گفته‌شده می‌توان نتیجه گرفت که مانند محورهای قبل در برنامه‌ریزی و مدیریت در فرایند احیا باید آموزش مالکان در دستور کار باشد. همچنین به بهبود زیرساخت‌های بافت تاریخی و حمایت از حضور بومیان نگاه ویژه‌ای شود.

– در محور پنجم «افراد موظف در احیا»، نگرش مالکان و کارشناسان کاملاً موافق و هم‌گراست. اتفاق نظر بر این است که فرایند احیا هم وظیفه دولت است و هم مردم، اما دولت در جایگاه راهنما و راهبر وظیفه سنگین‌تری بر عهده دارد که این مورد باید در برنامه‌ریزی برای احیا مد نظر باشد.

– در محور ششم «نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا»، نیز نگرش هر دو گروه ذی‌مدخل هم‌گرا و موافق است. اتفاق آرا بیشتر بر این است که مشارکت ارگان‌های دخیل در فرایند احیا باید رهبری شود و بهتر است این رهبری با اداره میراث فرهنگی باشد.

- بر این اساس در ۳ محور اصلی «تعریف احیا»، «هدف و توقع از احیا»، و «چالش‌های احیا» واگرایی نگرش‌ها و در ۳ محور اصلی «پیشنهاد برای احیا»، «افراد موظف در احیا»، و «نظام مشارکتی پیشنهادی برای احیا» هم‌گرایی نگرش‌ها در دو گروه ذی‌مدخل مالکان و کارشناسان قابل مشاهده است. بر این اساس ۷ پیشنهاد برای ارتقای کیفی احیا و کاهش تعارض ذی‌مدخلان بیان می‌شود:
- (۱) آموزش مالکان،
 - (۲) اعمال سازوکارهای حمایتی برای بازگشت سرمایه،
 - (۳) افزایش کارایی اداره میراث فرهنگی،
 - (۴) بهبود زیرساخت‌های بافت تاریخی،
 - (۵) حمایت از حضور بومیان،
 - (۶) تقبل وظیفه در وهله اول از سوی دولت و در وهله دوم از سوی مردم، و
 - (۷) مشارکت ارگان‌های دخیل به رهبری اداره میراث فرهنگی.

References

- Aronson, Elliot, Timothy D. Wilson, and Robin Akert. *Social Psychology*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010.
- Aronson, Elliot. *Social Psychology*. Transl. Hussein Shekarkan. Tehran: Roshd Publications, 2022. (In Persian)
- Baron, Robert A., Donn Byrne, and Nyla R. Branscombe. *Social Psychology*. Transl. Yusuf Karimi. Tehran: Ravan Publications, 2022. (In Persian)
- Bianco, Lino. "Adaptive Re-Use of Historic Covered Markets: A Review of Selected Cases in European Capital Cities". *Heritage*, vol. 6, no. 2 (2023): 1089-1102.
- CHARTER Consortium. *Who Is Not a Stakeholder in Cultural Heritage?*. Brussels, 2022.
- Dalili Didar, Sediqa and Alireza Razeghi. "Accessible Attitudes on Conservation of Jameh Mosque of Tehran Based on Attitude Measurement of the Stakeholders of Conservation". *Journal of Architecture and Urban Planning*, vol. 14, no. 33 (2021): 79-107. (In Persian)
- Ergül, Didem Baran, Seden Acun Özgünler, and Ümit Arpacioğlu. "A Proposal for a Method to Calculate the Adaptive Reuse Potentials of Structures by Using Artificial Neural Networks". *AJZ ITU Journal of the Faculty of Architecture*, vol. 21, no. 2 (2024): 291-304.
- Fisher-Gewirtzman, Dafna. "Adaptive Reuse Architecture Documentation and Analysis". *Journal of Architectural Engineering Technology*, (2016): 1000172.
- Gergen, K.J. "Social Psychology as History". *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 26, no. 2 (1973): 309-320.
- Habibi, SeyedMohsen, and Maliheh Maghsoudi. *Urban Restoration*. Tehran: Tehran University Press, 2018. (In Persian)
- ICOMOS. *Charter on the Built Vernacular Heritage*. Mexico, 1999.
- ICOMOS. *New Zealand Charter: For the Conservation of Places of Cultural Heritage Value*. New Zealand, 2010.
- ICOMOS. *Resolutions of the Symposium on the Introduction of Contemporary Architecture into Ancient Groups of Buildings at the 3rd ICOMOS General Assembly*. Budapest, 1972.
- ICOMOS. *Salalah Guidelines for the Management of Public Archaeological Sites*. New Delhi, 2017.
- ICOMOS. *The Appleton Charter: For the Protection and Enhancement of the Built Environment*. Ottawa, 1983.
- ICOMOS. *The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments Adopted at the First International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments*. Athens, 1931.
- ICOMOS. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. Burwood, 2013.
- ICOMOS. *The Declaration of San Antonio*. San Antonio, 1996.
- ICOMOS. *The Paris Declaration: On Heritage as a Driver of Development*. Paris, 2011.
- ICOMOS. *The Québec Declaration on the Preservation of the Spirit of Place*. Québec, 2008.
- ICOMOS. *The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas*. Valletta, 2011.
- ICOMOS. *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. Venice, 1964.

ICOMOS. *Victoria Falls Declaration on Heritage and Society*. Victoria Falls, Zimbabwe, 2003.

ICOMOS-IFLA. *Principles Concerning Rural Landscapes as Heritage*. New Delhi, 2017.

INTACH, *Indian Charter*. 2004.

Kahvecioğlu, Berkan and Semra Arslan Selçuk. "Adaptive Reuse in the Realm of Architecture: Global Research Trends and Gaps for Future Studies". *Sustainability*, vol. 15, no. 13 (2023): 9971.

Khan, Shahid N. "Qualitative Research Method: Grounded Theory". *International Journal of Business and Management*, vol. 9, no. 11 (2014): 224-233.

Khenifer, Hossein, and Nahid Moslemi. *Principles and Foundations of Qualitative Research Methods: A New and Practical Approach*. Tehran: Negah Danesh Publication, 2023. (In Persian)

LaPiere, R.T. "Attitudes vs Actions". *Social Forces*, vol. 13, no. 2 (1934): 230-237.

Parmar, B.L., R.E. Freeman, J.S. Harrison, A.C. Wicks, L. Purnell, and S. De Colle. "Stakeholder Theory: The State of the Art". *Academy of Management Annals*, vol. 4, no. 1 (2010): 403-445.

Plevoets, Bie and Koenraad Van Cleempoel. "Adaptive Reuse as a Strategy toward Conservation of Cultural Heritage: A Survey of 19th and 20th Century Theories". In *Reinventing Architecture and Interiors: The Past, the Present and the Future*, 2012, 1-6.

Rafiei, Zahra, and Alireza Razeghi. *Theoretical and Practical Study of the Challenges of Conservation and Restoration of Architectural and Urban Heritage*. PhD course, Conservation and Restoration of Historic Buildings and Fabrics, Faculty of Conservation and Restoration, Iran University of Art, First Semester of the 2021-2022 Academic Year. (In Persian)

Shaver, K.G. *Principles of Social Psychology*. New York: Psychology Press, 1987.

The Fund for Development of Revitalization and Utilization of Historic and Cultural Places. *Se Rang-e Ehya*. Under the supervision of Ehsan Irvani. Tehran: The Fund for Development of Revitalization and Utilization of Historic and Cultural Places, 2012. (In Persian)

Thomas, W.I. and F. Znaniecki. *The Polish Peasant in Europe and America: Monograph of an Immigrant Group*. vol. 1, Boston: Gorham Press, 1918.

UNESCO. *Managing Cultural World Heritage*. Paris: UNESCO/ICCROM/ICOMOS/IUCN, 2013.

UNESCO. *Managing Disaster Risks for World Heritage*. Paris: UNESCO/ICCROM/IUCN/ICOMOS, 2010.

UNESCO. *Recommendation on the Historic Urban Landscape, Including a Glossary of Definitions*. Paris: UNESCO, 2011.

UNESCO World Heritage Centre. *Historic City of Yazd*. Accessed November 2023. <https://whc.unesco.org/en/list/1544/>.

Wicker, Allan W. "Attitudes versus Actions: The Relationship of Verbal and Overt Behavioral Responses to Attitude Objects". *Journal of Social Issues*, vol. 25, no. 4 (1969): 41-78.